

înțelegerea concluziilor din primul volum. Datarea absolută se întemeiază pe cronologia culturii B-Beaker și a culturii Wessex. Amințim că datarea acestei din urmă culturi se întemeiază, la rândul ei, pe relațiile cu cercul cultural Aunjetitz, pe de o parte, și cu lumea miceniană, pe de altă parte. O cronologie mai înaltă a culturii Aunjetitz antrenează și datarea epocii bronzului englez (cf. C. Renfrew, PPS, 35, 1969, p. 39; idem PPS, 36, 1970,

p. 293, care se bazează pe o cronologie înaltă a eneoliticului balcanic).

Deși nu este în legătură directă cu problemele țării noastre, prezentarea și ilustrarea bronzurilor irlandeze din cele două volume ne interesează atât din punct de vedere metodologic cât și ca model cultural specific, Irlanda dovedindu-se una din regiunile cu o activitate metalurgică deosebit de importantă.

Ersilia Tudor

WERNER HILGERS, *Lateinische Gefäßnamen. Bezeichnungen, Function und Form römischer Gefäße nach den antiken Schriftquellen.* Rheinland Verlag. Düsseldorf, 1969.

Beihefte der Bonner Jahrbücher, Band 31, 315 p. + 80 ilustrații în text + 5 planșe.

Lucrarea pe care o prezentăm reprezintă prima încercare (foarte reușită de altfel) de a ordona și prezenta toate vasele (recipientele) romane după datele oferite de izvoarele literare, arheologice și chiar de reprezentările figurate antice. Scopul lucrării este acela de a oferi un catalog complet al recipientelor de tot felul, creînd noi posibilități de identificare a formelor de vase, precum și a funcțiilor acestora.

Derivînd direct din acest scop, importanța cărții lui W. Hilgers nu poate fi limitată teritorial, ci capătă o valoare largă, universală, pentru cercetarea acestui aspect al culturii materiale romane. Este un fapt unanim recunoscut că studierea și datarea vaselor (recipientelor) în general și mai ales a ceramicii romane provinciale este o parte importantă a cercetării actuale, iar rezultatele studiilor au implicații dintre cele mai adînci la cunoașterea specificului unei provincii romane. De aceea lucrarea lui W. Hilgers reprezintă un punct de pornire indispensabil pentru orice studiu în domeniul acesta.

Structura cărții respectă și conține în mare parte elementele titlului. O foarte scurtă *prefață* cuprinde mulțumirile aduse de către autor tuturor celor care l-au ajutat într-o măsură sau alta la realizarea lucrării. Cîteva observații preliminare în legătură cu scopul

lucrării, felul cum a fost concepută, limitele sale, modul cum au fost folosite izvoarele și metoda de lucru alcătuiesc un *cuvînt înainte*.

Prima parte este intitulată: *Caracteristici ale vaselor romane* (p. 5—12) și cuprinde trei capitole: I) izvoarele literare, arheologice, papirusuri și izvoare figurative utilizate de autor; II) literatura modernă cuprinzînd lucrări teoretice despre vase; III) originea vaselor romane și a numelui lor latin.

Partea a II-a se ocupă de *Funcțiile vaselor* (p. 13—18) pe care autorul le împarte în șapte grupe, după întrebuintarea menționată în izvoare: vase pentru provizii, vase pentru gătit (de bucătărie), vase pentru masă (pentru servit mîncare sau băutură), vase avînd o întrebuintare tehnică sau de economie casnică, vase medicinale și de toaletă, diferite recipiente și vase întrebuintate pentru serviciile sacre.

Partea a III-a (p. 19—33) discută pe larg problemele legate de: 1) *formele vaselor*; 2) *materialele* din care sînt făcute (metale, lut sau lemn); 3) *tehnica* de realizare a vaselor din diferitele materiale și *elementele de decor*.

Partea a IV-a (p. 33—86) cuprinde *observațiile* concentrate ale autorului *la fiecare vas*. Sînt prezentate în ordine alfabetică vasele (fiecare cu ilustrarea formei tipice) cu

ample explicații în legătură cu numele, folosirea, forma și materialul din care sînt făcute.

Partea a V-a — și cea mai masivă din punctul de vedere al spațiului ocupat — este *catalogul vaselor* (p. 87—305). El prezintă în aceeași ordine alfabetică vasele; fiecare din ele fiind explicat detaliat după următoarea schemă generală: numele (eventual și cel grecesc), întrebuițarea sau întrebuițările (găsită în izvoare citate textual), forma (alăturat fiind trecut izvorul ilustrativ), dimensiunile, materialul din care este făcut, decorul, sinonime, dacă nu are derivate, izvorul principal, literatura modernă. Bineînțeles nu fiecare dintre vase poate fi prezentat cu toate elementele schemei, datele izvoarelor diferind pentru fiecare.

Catalogul este urmat de o listă simplă (p. 305—309) a tuturor vaselor, cu indicarea poziției în catalog și o listă (p. 309) cu formele primitive ale vaselor romane și denumirea lor latină. Lucrarea se încheie cu o listă a ilustrațiilor prezentate în text (p. 311—312), o listă a prescurtărilor tehnice folosite de autor (p. 312) și o listă a abrevierilor bibliografice (p. 313—315). Lucrarea este însoțită de cinci planșe: prima planșă cuprinde formele determinate de vase, iar următoarele patru planșe prezintă cele mai importante tezaure de vase din argint (Boscureale, Hildeshei, Pompei).

Desigur, sumara prezentare a conținutului unei cărți atât de importante nu poate fi în măsură să redea pe deplin valoarea ei adevărată, lucru pe care numai studierea îndeaproape și lucrul efectiv cu cartea o poate face. Întrucît problema pe care cartea o tratează atât de competent este o problemă importantă, nu mulțumim a o cataloga drept un manual serios, deosebit de util pentru toți cei care se ocupă de cercetarea vaselor și recipientelor romane, în ultimă instanță a ceramicii romane. Autorul cărții a realizat

un deziderat, nemărturisit, al specialiștilor de a stabili relația concretă între cantitatea tot mai mare de material arheologic și posibilitatea de interpretare a lui din toate punctele de vedere. Căci lucrarea lui W. Hilgers face împărțirea vaselor nu numai după forme, ci mai ales după întrebuițare și nume. Stabilirea precisă a funcțiilor vaselor, a modului de întrebuițare are implicații adinci în concluziile de ordin economic și mai ales sociologic.

Pentru arheologia epocii romane din țara noastră, cartea lui W. Hilgers este de mare ajutor. Raritatea izvoarelor scrise chiar și pentru epoca romană, face ca materialul arheologic și mai ales ceramica, ce constituie cea mai numeroasă parte a lui, să capete o importanță deosebită. Găsec aici prilejul de a sublinia că pentru o provincie a imperiului roman, cunoașterea ceramicii — prin elaborarea unui *corpus* sistematic — poate reprezenta (și reprezintă uneori) singurul mijloc eficient prin care poate fi recunoscut specificul provincial sau regional al materialului arheologic. În ultimă instanță prin cunoașterea detaliată a ceramicii poate fi scoasă în relief *contribuția fondului local, autohton la specificul culturii materiale a fiecărui teritoriu cucerit de romani*. În ciuda puținelor studii sau prezentări de ceramică din Dacia, se poate sublinia încă de pe acum existența unui specific și general și regional dacic al culturii materiale romane provinciale. Acest specific poate fi recunoscut nu numai în factura ceramicii dar și în preferințele pentru forme și mai ales în formele noi, hibride, specifice provinciei dacice. Posibilitatea de a dezvolta și valorifica istoric această ipoteză trebuie să devină un scop în sine și un stimulent pentru realizarea *corpus*-ului de ceramică. Iar pentru întocmirea lui, cartea lui Hilgers ar putea fi de un prețios ajutor.

N. Gudea

DYMACZEWSKA, U., *Ceramika z osady sredniowiecznej w Styrmen, okreg Ruse (Bulgaria)*, Slavia Antiqua, XIX, 1972, p. 199—226, 5 tabele, 9 figuri, listă bibliografică, rezumat în limba franceză.

În cadrul colaborării polono-bulgare, între 1961—1964, 1967—1968 au fost efectuate o serie de cercetări în așezarea de la Stărmén,

situată la 3 km nord de satul cu același nume, pe riul Iantra, afluent al Dunării. Săpăturile au permis cercetătorilor să constate existența